

Prof. dr hab. Eugeniusz Niebelski – sylwetka naukowa

Prof. dr hab. Zbigniew Eugeniusz Niebelski (używający drugiego imienia i publikujący jako Eugeniusz Niebelski) urodził się 2 stycznia 1950 roku w Przedborzu nad Pilicą. Tam uczęszczał do szkoły podstawowej i następnie do liceum ogólnokształcące, zakończonego maturą w 1968. Jest absolwentem historii Wydziału Nauk Humanistycznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, z którym związał się pracą na stałe od 1977 roku. Rozpoczął wówczas pracę w Sekcji Historii, jako asystent w I Katedrze Historii Nowożytnej, kierowanej przez prof. Ryszarda Bendera; od 1986 był redaktorem w wydawnictwie uniwersyteckim, równocześnie prowadził zajęcia zlecone w Sekcji Historii i także (krótko) w

Sekcji Ekonomii z dziejów gospodarczych Polski. W roku 1989 obronił doktorat pod kierunkiem prof. Bendera na temat: „Zmierzch powstania styczniowego w Lubelskiem i na Podlasiu 1864-1872” (wydany drukiem w LTN w 1993), a w 1994 powrócił do pracy w I Katedrze Historii Nowożytnej KUL. W 2002 roku obronił habilitację na podstawie dorobku i książki „Duchowieństwo lubelskie i podlaskie w powstaniu 1863 r. i na zesłaniu w Rosji”. W 2003 objął kierownictwo I Katedry Historii Nowożytnej oraz został mianowany profesorem KUL. W lutym 2010 roku uzyskał tytuł profesora zwyczajnego, od 2014 kieruje Katedrą Historii XIX wieku.

Jest, m.in. członkiem Towarzystwa Naukowego KUL, Polskiego Towarzystwa Historycznego, Komisji Badań nad Historią Syberii Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN, Komitetu Historycznego PAN, członkiem i przewodniczącym Komisji Historycznej Oddziału PAN w Lublinie, członkiem rady naukowej i komitetu redakcyjnego Polskiego Słownika Biograficznego.

Jego zainteresowania naukowe obejmowały historię Polski wieków XIX i XX; zajęcia dydaktyczne na uniwersytecie – także historię powszechną tych wieków, by po latach skoncentrować się zasadniczo na wieku dziewiętnastym, w szczególności: na powstaniu styczniowym, dziejach Kościoła katolickiego w Rosji, zaangażowaniu duchowieństwa w spiski i powstania narodowe, na losach zesłańców w Imperium Rosyjskim i na biografiach zapoznanych postaci Polaków tamtego wieku. Swoje prace w ostatnich dekadach tworzył, m.in. w oparciu o kwerendy prowadzone w archiwach rosyjskich oraz zbiorach muzealnych

i bibliotecznych: Orenburga, Petersburga, Moskwy, Czyty, głównie zaś Irkucka. Jak dowcipnie stwierdza: „z powstania styczniowego ruszył na Syberię” i stał się znawcą zarówno zasobów archiwalnych Państwowego Archiwum Irkuckiego Obwodu (Gosudarstwiennyj Archiw Irkutojskoj Oblasti) dotyczących polskich wygnańców po 1863 roku, jak też ich losów na Syberii Wschodniej. Z zamiłowania i pasji, jako turysta wędrował także ścieżkami tamtych zesłańców, poznając ich drogi etapowe na obszary Zabajkala, tereny bitewne polskiego powstania nad Bajkałem latem 1866 roku, miejsca katorgi i osiedlenia jak: Irkuck, Czyta, Nerczyńsk, Ułan-Ude, Tunka, Kułtuk, Usole, Aleksandrowsk i inne. Własnymi fotografiami z tych wędrówek, łączonymi adekwatnie z materiałami i ikonografią z epoki, ozdobił następnie wiele swych naukowych tekstów i książek.

Jest autorem, inicjatorem i redaktorem naukowym oraz wydawcą wielu dzieł oryginalnych i nowatorskich publikacji, w tym 28 książek (13 autorskich monografii), głównie z tematyki powstania styczniowego, losów polskich emigrantów i zesłańców w Imperium Rosyjskim w XIX w. Specyfikę zainteresowań i tematyki oddają w wyborze następujące pozycje zwarte: książki autorskie: „Na Bóg żywy, Bracia, nie zasypiajmy sprawy!”, „Rzecz o ks. Stanisławie Brzósce” (Lublin 1993); „Nieprzejeżdżalni wrogowie Rosji. Duchowieństwo lubelskie i podlaskie w powstaniu 1863 roku i na zesłaniu” (Lublin 2008); „Tunka. Syberyjskie losy księży zesłańców 1863 roku” (Wrocław 2011); „Ignacy Walicki zesłaniec 1863 roku i sadownik w Rosji” (Lublin 2013); „Lepsza nam kula niżli takie życie!”. Polskie powstanie nad Bajkałem w 1866 roku” (Lublin 2016); „Ksiądz Krzysztof Szvermicki i 10 tysięcy wiorst po Syberii w 1859 i 1860 roku” (Lublin 2018); „Józef Piłsudski na Syberii 1887-1892” (Lublin 2018); oraz prace zbiorowe pod redakcją Eugeniusza Niebelskiego: „Zesłańcy postyczniowi w Imperium Rosyjskim. Studia dedykowane Prof. Wiktorii Śliwowskiej” (Lublin-Warszawa 2008); „Na drodze do świętości. Rafał Kalinowski powstaniec 1863 i karmelita bosy”, Wyd. KUL, (Lublin 2008); „Emigracja postyczniowa 1863 roku” (Lublin 2010); „Rok 1863 w kilku odsłonach” (Lublin 2016); „Od Paryża do Irkucka... i dalej. Niecodzienne przypadki Polaków okresu niewoli narodowej” (Lublin 2017). E. Niebelski jest też wydawcą źródeł: pamiętników, wspomnień, listów, i dokumentów, m.in. wyjątkowo cennych pożegnalnych listów przywódców powstania nad Bajkałem (kierowanych do rodzin, a zatrzymanych przez carską cenzurę i do dziś przechowywanych w archiwum w Moskwie), rozstrzelanych w Irkucku w listopadzie 1866 r.

Trudno, by w tym miejscu omawiać wartość poznawczą przygotowanych przez Eugeniusza Niebelskiego oddzielnych opracowań dotyczących powstania styczniowego, syberyjskiej zsyłki, wydawnictw źródłowych (pamiętników i listów) oraz wydawnictw pod Jego redakcją i zawierających obszerne Jego teksty. Znamcy powstania styczniowego i syberyjskiej zsyłki, zarówno krajowi, jak i rosyjscy, podkreślają, że Jego publikacje charakteryzują się rzetelną analizą, przez co Autor wydobywa wiele nieznanych nam szczegółów, które pozwalają

lepiej zrozumieć losy każdego powstańca i zesłańca wywodzącego się z różnych warstw społecznych.

Aktywność naukową i popularyzatorską, zdolności organizatorskie i umiejętność współpracy eksponował prof. Niebelski zarówno na uczelni, w środowisku naukowym Lublina, w innych ośrodkach uniwersyteckich w Polsce, jak również poza krajem. Uczestniczył w wielu konferencjach krajowych i międzynarodowych (m.in. Lublin, Warszawa, Wrocław, Opole, Kraków, Kielce oraz na Wschodzie Wilno, Irkuck, Ułan-Ude, Petersburg, Moskwa); zainspirował i zorganizował samodzielnie w Lublinie kilkanaście takich spotkań naukowych (w tym we współpracy z Oddziałem lubelskim PAN, Urzędem miasta Lublin, Biblioteką im. Łopacińskiego). Głośne i udane konferencje inspirowane przez Profesora w ostatniej dekadzie to: o powstaniu styczniowym w 100. rocznicę wybuchu (Zamek Lubelski – KUL, 2013), o dziejach Lublina na Jubileusz 700-lecia miasta (Trybunał Lubelski, X 2016) i w 100. rocznicę Polski Odrodzonej (KUL, XI 2018) „Polacy w Irkucku w wiekach XIX i XX”. Miewał E. Niebelski wykłady okolicznościowe w związku z ważnymi rocznicami i wydarzeniami historycznymi, w tym dla szkół i młodzieży. Pod jego naukowym kierownictwem powstało sto kilkadziesiąt prac magisterskich i licencjackich, dwa doktoraty, ocenił kilka habilitacji, sporządził jedną recenzję na tytuł profesora oraz dwie do doktora honoris causa.

W maju 2016 r. E. Niebelski wyróżniony został nagrodą im. Jerzego Skowronka za książkę „Wobec roku 1863. Księża w powstaniu styczniowym i ich losy” (TN KUL, Lublin 2015); wcześniej kilkakrotnie nagrodzony nagrodą Rektora KUL, w 2019 odznaczony „Laurem Uniwersyteckim” KUL. Obecnie dwie jego prace przygotowywane są do druku w innych językach. Po rosyjsku w ramach serii „Biblioteka Polsko-Syberyjska” opublikowana zostanie „Tunka”, a w języku angielskim w ramach ministerialnego programu DUN książka „Polskie powstanie nad Bajkałem w 1866 roku”.

Przygotowując ten tekst, ciągle zadawałem sobie pytanie, jak to jest możliwe, że jedna osoba i do tego mająca ogromnie utrudniony dostęp do archiwów, zwłaszcza syberyjskich, była w stanie osiągnąć takie sukcesy.

Prof. dr hab. Wiesław Caban

Prof. Wiesław Caban jest pracownikiem naukowym Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach.